

ZMIANY W POZIOMIE I JAKOŚCI ŻYCIA LUDNOŚCI NA OBSZARACH WIEJSKICH W POLSCE

Anna Murawska

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

Abstrakt. Jednym z głównych priorytetów Unii Europejskiej jest wzmocnienie polityki w zakresie obszarów wiejskich w celu poprawy poziomu i jakości życia ludności. Celem niniejszego opracowania było przedstawienie poziomu oraz jakości życia na obszarach wiejskich w Polsce oraz zmian, jakie zaszły w latach 2003-2009. W ocenie wyników wykorzystano metody statystyczne, obliczono współczynniki zmienności, asymetrii oraz dynamiki. Na podstawie przeprowadzonych analiz stwierdzono, że od 2003 roku zaszły istotne zmiany w zagospodarowaniu obszarów wiejskich w infrastrukturę techniczną, co znalazło odzwierciedlenie w poprawie warunków mieszkaniowych oraz wzroście satysfakcji z sytuacji mieszkaniowej, a także dochodowej i materialnej.

Słowa kluczowe: poziom życia, jakość życia, warunki mieszkaniowe, dochód, sytuacja materialna, obszary wiejskie

WSTĘP

W ostatnich latach coraz częściej przedmiotem badań jest poziom i jakość życia ludności. Zakres tych pojęć jest bardzo rozległy, dlatego istnieje bardzo wiele ich definicji [Romney 2002]. Ze względu na brak jednolitej terminologii w literaturze przedmiotu zdarza się, że autorzy publikacji często utożsamiają pojęcie jakości życia z pojęciem poziomu życia. Zwykle jednak pojęcie poziomu życia powinno się odnosić do potrzeb materialnych, a jakości życia do całości bytowania ludzkiego [Badanie jakości życia... 2004]. Przykładowo Piasny [1993] przez poziom życia rozumie jakość warunków egzystencji w sensie stopnia zaspokojenia ważniejszych potrzeb, urządzenia się, wygody i przyjemności życia, a Słaby [2004] jako stopień zaspokojenia potrzeb mate-

rialnych i kulturalnych przy istniejącej infrastrukturze, umożliwiającą to zaspokojenie. Jakość życia natomiast według Peace'a [1990] odnosi się do stopnia zaspokojenia materialnych i niematerialnych potrzeb jednostek i grup społecznych, a określają ją zarówno wskaźniki obiektywne, jak i subiektywne. Analizując zatem poziom życia, uwzględnia się całokształt warunków, w jakich żyje społeczeństwo, jednostka czy gospodarstwo domowe, wyrażających się przede wszystkim w udogodnieniach dotyczących procesu zaspokajania potrzeb indywidualnych i zbiorowych. Z kolei jakość życia definiuje się jako stopień zadowolenia z warunków życia ludności.

W Europie pierwszy raz na większą skalę zaczęto zajmować się problemem jakości życia w związku z formułowaniem celów przyszłej integracji, czyli w momencie utworzenia EWG, w sierpniu 1949 roku. Jednak w statystykach unijnych to pojęcie pojawiło się dopiero w latach 70., od kiedy zaczęto zwracać większą uwagę na społeczne aspekty integracji. Od tamtego momentu jakość życia ludności, dążenie do jej poprawy i zmniejszenia dysproporcji na różnych poziomach jest celem polityki społecznej każdego kraju [Kubicka 2001].

Jednym z głównych priorytetów Unii Europejskiej stało się wzmocnienie polityki w zakresie obszarów wiejskich. Biorąc pod uwagę fakt, że ponad połowa ludności 25 państw członkowskich Unii Europejskiej mieszka na obszarach wiejskich, obejmujących 90% jej terytorium, rozwój tych obszarów stanowi niezwykle ważną dziedzinę polityki UE¹. We wrześniu 2005 roku Rada Ministrów Rolnictwa przyjęła gruntowną reformę polityki rozwoju obszarów wiejskich na okres 2007-2013². Został opracowany Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, a jednym z celów polityki rozwoju obszarów wiejskich była poprawa jakości życia na tych obszarach i promowanie różnorodności działalności gospodarczej.

Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich jest celem, który łączy się zarówno z podstawowymi kierunkami rozwoju ekonomicznego i społecznego gospodarstw rolnych, przez wzmocnienie potencjału ekonomicznego, restrukturyzację i modernizację, jak i z dobrymi warunkami do życia pod względem jakości środowiska i krajobrazu oraz infrastruktury społecznej i technicznej.

Biorąc powyższe pod uwagę, za cel opracowania przyjęto przedstawienie poziomu oraz jakości życia na obszarach wiejskich w Polsce oraz zmian, które zaszły w latach 2003-2009. Poziom życia na obszarach wiejskich został przedstawiony przez pryzmat warunków materialnych i bytowych, a jakość życia przez subiektywną ocenę poziomu satysfakcji z podstawowych warunków egzystencji ludności zamieszkałej na wsi. Źródłem danych były opracowania Głównego Urzędu Statystycznego³ oraz bazy danych i raporty Diagnostyki społecznej. W celu ułatwienia interpretacji wyników wykorzystano podstawowe metody statystyczne, między innymi obliczono współczynniki zmienności, asymetrii oraz dynamiki.

¹ Polityka UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013. 2008. Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg.

² Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z 20 września 2005 roku w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Dz.U. L 277, z 21.10.2005.

³ W głównej mierze korzystano z Roczników statystycznych województw oraz opracowania pt.: „Obszary wiejskie w Polsce”, 2011. GUS, US w Olsztynie, Warszawa, Olsztyn.

ZMIANY W POZIOMIE ŻYCIA NA OBSZARACH WIEJSKICH

Analizując poziom życia ludności, należałoby wspomnieć o podstawowych czynnikach wpływających na poziom zaspokojenia potrzeb, czyli o dochodach oraz posiadaniu (lub braku) pracy.

Rozkład przychodów oraz dochodów rozporządzalnych najlepiej obrazuje możliwość zaspokajania bieżących potrzeb ludności. Jak wynika z badań budżetów gospodarstw domowych, występuje duża dysproporcja w relacjach miasto-wieś w dochodzie rozporządzalnym na 1 osobę w gospodarstwach domowych. W 2009 roku na obszarach wiejskich dochód wynosił 889 zł, minimalnie więcej niż w gospodarstwach rolniczych (884,01 zł), a w miastach – 1255 zł (o 41,1% więcej niż na wsi) (tab. 1).

Tabela 1. Przeciętne miesięczne przychody netto i dochody rozporządzalne na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania

Table 1. Average monthly net receipts and available income per one person in households by place of residence

Wyszczególnienie Specification	2006	2007	2008	2009	Wskaźnik dynamiki dla 2009 roku Dynamic index for 2009 (2006 = 100)
Przychody netto – Net receipts					
Miasto – City	1 260,22	1 406,94	1 577,45	1 652,63	131,1
Wieś – Country	930,97	1 051,74	1 165,17	1 225,76	131,7
Dochód rozporządzalny – Available income					
Miasto – City	943,90	1043,71	1 176,11	1 254,82	132,9
Wieś – Country	634,87	744,44	835,85	889,18	140,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.
Source: own calculations based on CSO.

Warto zauważyć, że przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych rolników są o 7,6% wyższe od dochodu rozporządzalnego, co świadczy o finansowaniu części wydatków z innych źródeł. Głównymi składnikami dochodu rozporządzalnego gospodarstw domowych na obszarach wiejskich są dochody z pracy najemnej (46,8%, w miastach – 56,1%), ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych (25,8%, w miastach – 25,6%) oraz emerytury (18,7%, w miastach – 20,6%). Dochód z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie stanowił 11,9%⁴.

Według Głównego Urzędu Statystycznego w 2009 roku stopa bezrobocia na obszarach wiejskich wynosiła 8,0%. Warto odnotować znaczny spadek tego wskaźnika w porównaniu z 2003 rokiem (o 9,8 pkt proc.). Równocześnie nie zauważono istotnej różnicy pomiędzy wielkością stopy bezrobocia w Polsce ogółem i na obszarach wiejskich. W 2009 roku stopa bezrobocia na obszarach wiejskich osiągnęła wartości od 13,2% w województwie zachodniopomorskim do 4,7% w województwie podlaskim.

⁴ Obszary wiejskie w Polsce, 2011. GUS, US w Olsztynie, Warszawa, Olsztyn, s. 149.

W 2009 roku współczynnik zmienności V_s obliczony dla szesnastu województw wyniósł 24,9%. Zdecydowanie najwyższa stopa bezrobocia na obszarach wiejskich dotyczyła ludności w wieku 20-24 lata (20,1%).

Głównymi celami polityki Unii Europejskiej w zakresie rozwoju obszarów wiejskich jest poprawa poziomu i jakości życia przez zmniejszenie dysproporcji regionalnych we wszystkich krajach, dążenie do różnicowania gospodarki oraz tworzenie i budowanie infrastruktury ekonomicznej i społecznej. Na poziom życia ludności w istotnym stopniu wpływa dostęp do podstawowej infrastruktury technicznej. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego istotnie poprawiła się jakość struktury gospodarki komunalnej na obszarach wiejskich, a długość sieci rozdzielczej wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej wzrosła.

Łączna długość sieci wodociągowej na obszarach wiejskich w 2009 roku wynosiła 207,4 tys. km i w porównaniu z 2003 rokiem wzrosła o 15,6%. Sieć wodociągowa przebiegająca przez tereny wiejskie stanowiła prawie 78% ogólnej długości sieci wodociągowej w kraju, a jej średnia gęstość wynosiła 71,2 km na 100 km² powierzchni ogółem. Z sieci wodociągowej korzystało w 2009 roku 87,2% mieszkańców Polski, z czego 74,7% mieszkańców wsi i 95,2% mieszkańców miast. W stosunku do 2003 roku nastąpił wzrost odsetka ludności korzystającej z sieci wodociągowej o 6,1%. Jednak pomimo zaobserwowanych pozytywnych tendencji poziom zagospodarowania obszarów wiejskich w sieć wodociągową jest nadal niższy aniżeli ogółem w Polsce (tab. 2, 3).

Tabela 2. Sieć rozdzielcza na obszarach wiejskich (km na 100 km²)

Table 2. Distribution network in rural areas (km per 100 km²)

Sieć rozdzielcza Distribution network	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Wskaźnik dynamiki dla 2009 roku Dynamic index for 2009 (2003 = 100)	Relacja do ogółem w 2009 roku Relation to the total in Poland in 2009
Wodociągowa Water supply	61,6	63,6	65,5	67,1	68,7	70,1	71,2	115,6	83,3
Kanalizacyjna Sewerage	9,9	11,1	12,6	13,8	14,9	16,1	17,3	174,7	54,1
Gazowa Gas	18,8	19,0	19,3	19,9	20,3	20,6	21,0	111,7	58,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.
Source: own calculations based on CSO.

Największe zagęszczenie sieci wodociągowej na obszarach wiejskich występuje w województwie śląskim, kujawsko-pomorskim i łódzkim. Wzrost długości sieci wodociągowej w kilometrach odnotowano we wszystkich województwach, największy w województwie mazowieckim (o 33,8%) i warmińsko-mazurskim (o 30,8%)⁵.

Z kolei uwzględniając liczbę mieszkańców w danym województwie, najwięcej ludności na obszarach wiejskich korzysta z instalacji wodociągowej w województwie opolskim

⁵ Obszary wiejskie w Polsce, 2011. GUS, US w Olsztynie, Warszawa, Olsztyn, s. 191.

Tabela 3. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej na obszarach wiejskich (% ogółu ludności)

Table 3. Population using water supply, sewerage and gas in rural areas (% of total population)

Sieć rozdzielcza Distribution network	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Wskaźnik dynamiki dla 2009 roku Dynamic index for 2009 (2003 = 100)	Relacja do wyposażenia ogółem w 2009 roku Relation to the total equipment in 2009
Wodociągowa Water supply	70,4	71,3	72,2	72,8	73,5	74,2	74,7	106,1	85,7
Kanalizacyjna Sewerage	15,9	17,3	19,0	20,2	21,3	22,5	23,5	147,8	38,2
Gazowa Gas	19,2	17,8	17,9	18,3	18,5	18,8	20,6	107,3	39,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.
Source: own calculations based on CSO.

(91,2%) oraz wielkopolskim (87,0%). W przypadku tego wskaźnika zróżnicowanie regionalne jest istotne, jednak niezbyt wysokie (w 2009 roku $V_s = 11,4\%$, w 2003 roku $V_s = 13,9\%$). W porównaniu z 2003 rokiem największy wzrost odsetka mieszkańców obszarów wiejskich korzystających z instalacji wodociągowej nastąpił w województwie mazowieckim (o 15,4%) i małopolskim (o 11,3%) (tab. 4).

Na obszarach wiejskich dynamicznie wzrasta długość sieci kanalizacyjnej. W porównaniu z 2003 rokiem powiększyła się o 74,7% (w miastach zalewie o 24,3%, a ogółem w Polsce o 45,5%) i w 2009 roku jej zagęszczenie wynosiło 17,3 km na 100 km² (w miastach 232,4). Z sieci kanalizacyjnej w 2009 roku korzystało 23,5% ogółu ludności zamieszkałej na wsiach. Wzrost liczby mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej był znacznie większy na obszarach wiejskich niż ogółem w Polsce (odpowiednio o 47,8% i 7,1%). Pomimo dynamicznej rozbudowy sieci kanalizacyjnych na obszarach wiejskich i ogromnych kosztów przeznaczanych na ten cel dystans pomiędzy wsią i miastem jest nadal znaczny (tab. 2, 3).

Na terenie Polski występuje istotne regionalne zróżnicowanie odsetka ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej na obszarach wiejskich. Współczynnik zmienności V_s obliczony dla szesnastu województw w 2009 roku wyniósł 34,6% (w 2003 roku $V_s = 44,2\%$). Największe zagęszczenie sieci kanalizacyjnej występuje w województwach Polski południowej (małopolskie, podkarpackie i śląskie), a najmniejsze (poniżej 10 km/100 km²) w województwie podlaskim, lubuskim, lubelskim i łódzkim. Z kolei najwięcej ludności korzysta z instalacji kanalizacyjnej w województwie pomorskim i zachodniopomorskim (odpowiednio 39,2% i 39,7%), a najmniej w lubelskim i łódzkim (odpowiednio 12,5% i 14,1%). Od 2003 roku największy, prawie dwukrotny wzrost ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej odnotowano w województwie opolskim (o 96,4%) i świętokrzyskim (o 80,9%) (tab. 4).

Od 2003 roku wzrosła długość sieci gazowej rozdzielczej. Na obszarach wiejskich w 2003 roku na 100 km² przypadało 18,8 km sieci gazowej, a w 2009 roku 21,0 km, tj. o 11,7% więcej. W 2009 roku ogółem w Polsce na 100 km² było 35,9 km sieci gazowej,

Tabela 4. Statystyczna charakterystyka wyposażenia w instalacje komunalne na obszarach wiejskich (NUTS 2)

Table 4. Statistical characteristics of equipment in council installations in rural areas (NUTS 2)

Wyszczególnienie Specification	Ludność korzystająca z instalacji w % ogółu ludności obszarów wiejskich Population using the installations in % of the total population in rural areas					
	wodociąg water supply		kanalizacja sewerage		gaz gas	
	2003	2009	2003	2009	2003	2009
Średnia (%) Average (%)	73,0	76,8	16,9	24,3	14,6	16,2
V_s (%)	13,9	11,4	44,2	34,6	124,5	103,4
Min (%)	51,4	57,2	8,4	12,5	1,7	2,7
Max (%)	małopolskie	małopolskie	lubelskie	lubelskie	kujawsko-pomorskie	kujawsko-pomorskie
	opolskie	opolskie	zachodniopomorskie	zachodniopomorskie	podkarpackie	podkarpackie
A_w	1,77	1,59	3,94	3,18	36,35	22,11
A_s	-0,44	-0,63	0,88	0,50	1,95	1,77
W_d (%)	-	105,2	-	143,8	-	111,1
Min W_d (%)	-	100,4	-	119,9	-	94,3
		opolskie		zachodniopomorskie		małopolskie
Max W_d (%)	-	115,4	-	196,4	-	171,2
		mazowieckie		opolskie		lubuskie

V_s – współczynnik zmienności, A_s – asymetria, A_w – amplituda wahań, W_d – wskaźnik dynamiki w 2009 roku (2003 = 100).

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

V_s – coefficients of variation, A_s – asymmetry, A_w – amplitude of fluctuations W_d – dynamic index for 2009 (2003 = 100).

Source: own calculations based on CSO.

czyli zagęszczenie było prawie o połowę większe niżeli na obszarach wiejskich. Z sieci gazowej w 2009 roku korzystał co piąty mieszkaniec obszarów wiejskich, tj. o 7,3% więcej niż w 2003 roku. Przeprowadzone analizy wykazały, że na obszarach wiejskich odsetek ludności korzystającej z instalacji gazowej wzrósł, jednak ogólnie w Polsce obniżył się o 3,0 pkt proc., co wskazuje na stopniową rezygnację z tego typu instalacji przez mieszkańców miast (tab. 2, 3).

Pośród omawianych sieci, sieć gazowa wyróżnia się największym zróżnicowaniem regionalnym. W 2009 roku współczynnik zmienności V_s dla szesnastu województw wyniósł 103,4%. Wartość V_s w 2003 roku wynosząca 124,5% oznacza, że różnice międzyregionalne zmniejszają się. Z sieci gazowej korzystał w 2009 roku największy odsetek mieszkańców wsi w województwie podkarpackim (59,7%) i małopolskim (49,3%).

Na drugim biegunie znalazły się województwa: kujawsko-pomorskie (2,7%), opolskie (3,0%) i podlaskie (3,1%). Niemal we wszystkich województwach (oprócz małopolskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego) nastąpił wzrost ludności korzystającej z instalacji gazowej. Największą eskalację zaobserwowano w województwach lubuskim (wzrost o 71,2%), kujawsko-pomorskim (wzrost o 58,8%), wielkopolskim (wzrost o 56,7%) i zachodniopomorskim (wzrost o 53,3%) (tab. 4).

Poprawienie się jakości infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich znalazło odzwierciedlenie w stopniu wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje infrastruktury technicznej, zapewniającym większy komfort życia mieszkańców wsi. Pomimo zaobserwowanych pozytywnych zmian mieszkania wiejskie w dalszym ciągu są w mniejszym stopniu wyposażone w podstawowe instalacje aniżeli mieszkania w miastach. Obliczone wskaźniki dynamiki pokazują nieznaczny wzrost w stosunku do 2003 roku. W 2009 roku na obszarach wiejskich 89,0% mieszkań było wyposażonych w wodociąg (wzrost o 1,1%), 74,8% posiadało ustęp (wzrost o 2,3%), 76,1% dysponowało łazienką (wzrost o 2,1%), 64,8% miało centralne ogrzewanie (wzrost o 1,6%), a 20,3% mieszkań było podłączonych do gazu z sieci (wzrost o 16,7%) (tab. 5).

Tabela 5. Mieszkania na obszarach wiejskich wyposażone w podstawowe instalacje w % ogółu mieszkań

Table 5. Houses in rural areas with basic installations in % of total dwellings

Wyszczególnienie Specification	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Wskaźnik dynamiki dla 2009 roku Dynamic index for 2009 (2003 = 100)	Relacja do wyposażenia ogółem w 2009 roku Relation to the total equipment in 2009
Wodociąg Water supply	88,0	88,1	88,2	88,3	88,7	88,9	89,0	101,1	93,2
Ustęp Flushing toilet	73,1	73,3	73,5	73,7	74,2	74,5	74,8	102,3	84,9
Łazienka Bathroom	74,5	74,7	74,9	75,0	75,5	75,8	76,1	102,1	87,4
Gaz z sieci Gas from a network	17,4	17,5	17,6	17,9	18,3	18,4	20,3	116,7	35,9
Centralne ogrzewanie Central heating	63,1	63,3	63,5	63,7	64,0	64,4	64,8	102,7	82,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.
Source: own calculations based on CSO.

W wyposażeniu mieszkań w wodociąg, ustęp, łazienkę oraz centralne ogrzewanie zaobserwowano nieznaczne, jednak istotne regionalne zróżnicowanie. Największe zróżnicowanie na obszarach wiejskich dotyczy podłączenia mieszkań do gazu z sieci, w tym przypadku współczynnik zmienności V_s w 2009 roku wyniósł 101,6% (w 2003 roku $V_s = 120,3\%$).

Najlepsze warunki mieszkaniowe występują na obszarach wiejskich w województwach Polski południowej – śląskim i opolskim oraz północnej – pomorskim i zachodniopomorskim. W województwach tych relatywnie więcej mieszkań na wsi jest wyposażonych w wodociąg, ustęp, łazienkę, a także centralne ogrzewanie. Z kolei w gaz z sieci najwięcej mieszkań na wsiach jest wyposażonych niezmiennie od 2003 roku w województwach Polski południowo-wschodniej – małopolskim (49,5%) i podkarpackim (59,6%) (tab. 6).

Tabela 6. Statystyczna charakterystyka wyposażenia mieszkań w instalacje na obszarach wiejskich (NUTS 2)

Table 6. Statistical characteristics of house equipment in installations in rural areas (NUTS 2)

Wyszczególnienie Specification	Mieszkania na wsi w % ogółu mieszkań wyposażone w Houses in rural areas in % of total dwellings provided with				
	wodociąg water supply	ustęp flushing toilet	łazienkę bathroom	gaz z sieci gas from a network	centralne ogrzewanie central heating
Średnia (%) Average (%)	89,7	75,4	76,7	16,4	64,6
V_s (%)	7,1	12,9	12,2	101,6	11,2
Min (%)	79,6	58,4	60,6	2,8	49,9
	lubelskie	lubelskie	lubelskie	kujawsko-pomorskie	podlaskie
Max (%)	96,5	86,2	86,9	59,6	78,3
	zachodniopomorskie	pomorskie	śląskie	podkarpackie	śląskie
A_w	1,21	1,48	1,43	21,29	1,57
A_s	-0,63	-0,71	-0,69	1,74	-0,24
W_d (%)	100,8	101,9	101,7	120,1	102,6
Min W_d (%)	100,2	100,8	100,6	103,9	101,0
	opolskie	opolskie	opolskie	śląskie	opolskie
Max W_d (%)	105,0	106,6	106,6	175,5	104,4
	mazowieckie	mazowieckie	mazowieckie	zachodniopomorskie	podlaskie

V_s – współczynnik zmienności, A_s – asymetria, A_w – amplituda wahań, W_d – wskaźnik dynamiki w 2009 roku (2003 = 100).

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

V_s – coefficients of variation, A_s – asymmetry, A_w – amplitude of fluctuations, W_d – dynamic index for 2009 (2003 = 100).

Source: own calculations based on CSO.

Na drugim biegunie znajdują się mieszkania położone w województwach Polski wschodniej – podlaskim i lubelskim. W tych województwach występuje najniższy stopień wyposażenia w wodociąg, ustęp, łazienkę oraz centralne ogrzewanie. Natomiast najmniej mieszkań na obszarach wiejskich wyposażonych w gaz z sieci jest w województwie kujawsko-pomorskim (2,8%) oraz opolskim (3,0%) (tab. 6).

ZMIANY W SYTUACJI MATERIALNEJ I MIESZKANIOWEJ W OCENIE MIESZKAŃCÓW WSI

Jakość życia mieszkańców wsi przedstawiono przez pryzmat subiektywnej oceny zmian zachodzących w sytuacji dochodowej, materialnej i mieszkaniowej w wiejskich gospodarstwach domowych oraz stopnia zadowolenia z warunków mieszkaniowych i miejsca zamieszkania. Wyniki przeprowadzonych analiz wykazały pozytywne tendencje, świadczące o wzroście jakości życia na obszarach wiejskich.

Z danych Diagnozy społecznej wynika, iż w 2009 roku zaledwie co trzecia „głowa” gospodarstwa domowego uważała, że sytuacja dochodowa i materialna pogorszyła się, podczas gdy w 2003 roku odsetek takich odpowiedzi wynosił ponad 50%. Subiektywne odczucie poprawy sytuacji dochodowej, a także materialnej, w 2009 roku wyrażane było przez nieznaczny odsetek gospodarstw domowych na wsiach (odpowiednio 14,6% i 12,3%), jednak prawie dwukrotnie wyższy niż w 2003 roku. W 2009 roku według 46,8% gospodarstw domowych sytuacja dochodowa, a według 54,7% zasobność materialna nie zmieniła się. Od 2003 roku odsetek takich odpowiedzi zwiększył się, co oznacza, że gospodarstwa domowe odczuwają coraz częściej stabilizację sytuacji dochodowej oraz zasobności materialnej, w której się znaleźli (tab. 7).

Tabela 7. Ocena zmian sytuacji dochodowej przez gospodarstwa domowe na obszarach wiejskich (%)

Table 7. Evaluation of changes in income for households in rural areas (%)

Procent gospodarstw domowych uważających, że ich sytuacja dochodowa w porównaniu do sytuacji sprzed dwóch lat Percentage of households who believe that their income situation in comparison to the situation two years ago	2003	2005	2007	2009	Wskaźnik dynamiki dla 2009 roku Dynamic index for 2009 (2003 = 100)
Pogorszyła się – Worsened	53,2	38,6	27,7	38,6	72,5
Poprawiła się – Improved	7,9	7,8	19,1	14,6	184,0
Nie zmieniła się – Not changed	38,9	53,6	53,3	46,8	120,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Diagnozy społecznej.
Source: own calculations based on Social diagnosis.

Na jakość życia w istotnym stopniu wpływają warunki mieszkaniowe. Wygoda zamieszkania, zwłaszcza dostęp do podstawowych instalacji oraz wyposażenie w ustęp, łazienkę czy centralne ogrzewanie odgrywa dużą rolę w ocenie satysfakcji życiowej ludności. Według Diagnozy społecznej, we wszystkich latach prowadzonych badań (2003-2009) trzy czwarte gospodarstw domowych, zarówno ogółem w Polsce, jak i na obszarach wiejskich, niezmiennie deklaruje, iż warunki mieszkaniowe w porównaniu z sytuacją sprzed dwóch lat nie zmieniły się. Niespełna 12,8% deklaruje poprawę, a 11,5% pogorszenie się warunków mieszkaniowych. Porównując ocenę zaspokojenia potrzeb dochodowych i materialnych z zaspokojeniem potrzeb mieszkaniowych, można zaobserwować, iż te ostatnie w ocenie respondentów wypadają znacznie korzystniej (tab. 8).

Tabela 8. Ocena zmian zaspokojenia warunków mieszkaniowych przez gospodarstwa domowe na obszarach wiejskich (%)

Table 8. Evaluation of changes to meet housing by households in rural areas (%)

Procent gospodarstw domowych uważających, że ich warunki mieszkaniowe w porównaniu do sytuacji sprzed dwóch lat Percentage of households who believe that their living conditions compared to the situation two years ago	2003	2005	2007	2009	Wskaźnik dynamiki dla 2009 roku Dynamic index for 2009 (2003 = 100)
Pogorszyły się – Worsened	14,3	13,3	14,9	11,5	80,3
Poprawiły się – Improved	12,2	11,5	9,3	12,8	105,1
Nie zmieniły się – Not changed	73,6	75,3	75,7	75,7	103,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Diagnozy społecznej.
Source: own calculations based on Social diagnosis.

Przedstawiona powyżej ocena zmian zachodzących w poziomie zaspokojenia warunków mieszkaniowych przez mieszkańców wsi znajduje odzwierciedlenie w stopniu zadowolenia z warunków mieszkaniowych. Przyczyną odczuwania braku zmian, lub też braku chęci zmian w poziomie warunków mieszkaniowych jest to, że znaczna większość mieszkańców wsi jest z tych warunków zadowolona (w 2009 roku osób bardzo zadowolonych – 9,2%, zadowolonych – 41,3%, dosyć zadowolonych – 30,0%) i z każdym rokiem odsetek takich odpowiedzi wzrasta (tab. 9).

Tabela 9. Stopień zadowolenia z warunków mieszkaniowych na obszarach wiejskich (%)

Table 9. Degree of satisfaction with living conditions in rural areas (%)

Wyszczególnienie Specification	2003	2005	2007	2009	Wskaźnik dynamiki dla 2009 roku Dynamic index for 2009 (2003 = 100)
Bardzo zadowolony – Very happy	7,6	8,4	9,3	9,2	121,8
Zadowolony – Happy	39,1	40,5	41,8	41,3	105,5
Dosyć zadowolony – Quite happy	29,7	29,1	28,3	30,0	100,9
Dosyć niezadowolony – Fairly dissatisfied	9,7	9,5	8,7	9,0	92,2
Niezadowolony – Dissatisfied	9,4	7,4	7,9	6,7	71,9
Bardzo niezadowolony – Strongly dissatisfied	4,6	5,1	4,1	3,9	84,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Diagnozy społecznej.
Source: own calculations based on Social diagnosis.

Mieszkańcy wsi wyrażają również stosunkowo często swoje zadowolenie z miejsca zamieszkania, co stawia ich w bardzo pozytywnym świetle. Odsetek tak wyrażanych opinii nieznacznie wzrósł od 2003 roku i w 2009 roku bardzo zadowolonych z miejsca

zamieszkania było 8,3% respondentów, zadowolonych – 45,7%, a dosyć zadowolonych 32,9%. Według badań przeprowadzonych w 2009 roku zaledwie 1,8% badanych mieszkańców wsi było bardzo niezadowolonych z miejsca, w którym mieszkają, 4,4% niezadowolonych i 7,0% dosyć niezadowolonych (tab. 10).

Tabela 10. Stopień zadowolenia z miejsca zamieszkania na obszarach wiejskich (%)
Table 10. Degree of satisfaction with residence in rural areas (%)

Wyszczególnienie Specification	2003	2005	2007	2009	Wskaźnik dynamiki dla 2009 roku Dynamic index for 2009 (2003 = 100)
Bardzo zadowolony – Very happy	8,0	7,4	8,2	8,3	104,8
Zadowolony – Happy	44,8	48,3	46,3	45,7	101,9
Dosyć zadowolony – Quite happy	31,7	31,5	31,8	32,9	103,7
Dosyć niezadowolony – Fairly dissatisfied	7,2	6,2	7,5	7,0	98,0
Niezadowolony – Dissatisfied	5,9	4,7	4,4	4,4	74,7
Bardzo niezadowolony – Strongly dissatisfied	2,5	2,0	1,9	1,8	70,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Diagnozy społecznej.
Source: own calculations based on Social diagnosis.

PODSUMOWANIE

Na podstawie przeprowadzonych analiz można stwierdzić, iż na obszarach wiejskich występuje słabo rozwinięta infrastruktura techniczna, która jest jedną z najistotniejszych barier rozwoju obszarów wiejskich, a równocześnie wpływa na poziom i jakość życia mieszkańców wsi. Pomimo zaobserwowanych pozytywnych zmian w wyposażeniu w instalacje wodociągowe, kanalizacyjne i gazowe, nadal utrzymuje się dystans pomiędzy miastem i wsią. Znajduje to odzwierciedlenie w mniejszych wartościach wskaźników charakteryzujących stopień wyposażenia mieszkań na wsiach w łazienkę, ubikację i centralne ogrzewanie. Należy jednak stwierdzić, że zmiany, jakie zaszły i nadal zachodzą na obszarach wiejskich, a przede wszystkim inwestycje w rozwój infrastruktury ekonomicznej, mogą w coraz większym stopniu wpływać na wzrost poziomu życia oraz subiektywne odczuwanie zadowolenia z warunków bytu i jakości życia.

Wyniki badań pokazały, iż słabo rozwinięta infrastruktura techniczna na obszarach wiejskich nie koresponduje ze stopniem zadowolenia z warunków mieszkaniowych i miejsca zamieszkania. Zadowolenie z warunków bytowych jest wyrażane przez mieszkańców wsi nader często, gdyż ponad trzy czwarte respondentów jest zadowolonych lub bardzo zadowolonych z warunków mieszkaniowych i miejsca zamieszkania. Podobne wyniki odnotowano dla mieszkańców w Polsce ogółem, pomimo widocznych różnic pod względem dostępu do infrastruktury technicznej na obszarach miejskich i wiejskich.

Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna wpływa również na możliwości inwestowania na obszarach wiejskich. Dlatego skutki tego zjawiska można zaobserwować

w takich wskaźnikach, jak stopa bezrobocia czy wielkość przychodów i dochodów ludności wiejskiej, które potwierdzają istniejący dystans pomiędzy miastem i wsią. Subiektywna ocena zmian sytuacji dochodowej i materialnej dowiodła, iż mieszkańcy wsi odczuwają brak stabilności dochodowej i nadal stosunkowo często wyrażają opinię o pogarszaniu się swojej sytuacji dochodowej i zasobności materialnej.

LITERATURA

- Badanie jakości życia z perspektywy historycznej. Ocena i analiza jakości życia. 2004. Red. W. Ostasiewicz. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Wrocław.
- Diagnoza społeczna: zintegrowana baza danych. www.diagnoza.com [dostęp: 15.01.2012].
- Kubicka J., 2001. Proces integracji europejskiej a poziom życia ludności. Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej, Katowice.
- Obszary wiejskie w Polsce. 2011. Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Warszawa, Olsztyn.
- Peace S.M., 1990. Researching social gerontology. Concepts, methods and issues. Sage Publications, Londyn.
- Piasny J., 1993. Poziom i jakość życia ludności oraz źródła i mierniki ich określania. Ruch Prawn. Ekon. Socjol. 2.
- Polityka UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013. 2008. Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg.
- Rada Monitoringu Społecznego 2009. Tablice wynikowe Diagnozy społecznej 2009 (oraz lata poprzednie: 2003, 2005, 2007), www.diagnoza.com [dostęp: 15.01.2012].
- Rocznik statystyczny województw 2010. GUS, Warszawa (oraz lata poprzednie).
- Romney D.M., 2002. A structural analysis of health related quality of life dimensions. Hum. Rel. 45.
- Słaby T., 2004. Poziom i jakość życia. W: Statystyka społeczna. Wybrane zagadnienia. Red. T. Panek, A. Szulc. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.

CHANGES IN THE LEVEL AND QUALITY OF LIFE OF THE POPULATION IN RURAL AREAS IN POLAND

Summary. One of the main priorities of the European Union is to strengthen the policy of rural areas in order to improve the level and quality of life. The aim of this study was to provide the level and quality of life in rural areas in Poland and analyse the changes that have occurred in this area since 2003. Coefficients of variation, asymmetry and dynamic factor were calculated utilizing the applied methods. On the basis of the analysis it can be stated that there were significant changes in the equipment in rural areas in the technical infrastructure. Improved housing conditions and increased satisfaction with material and the housing situation were also observed.

Key words: standard of living, quality of life, housing conditions, income, financial situation, rural areas

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 20.04.2012

Do cytowania – For citation: Murawska A., 2012. Zmiany w poziomie i jakości życia ludności na obszarach wiejskich w Polsce. J. Agribus. Rural Dev. 3(25), 169-180.